

PAVOL BARABÁŠ

„Človek by mal robiť v živote len dobré skutky.“

Nielen k medzinárodnému filmovému festivalu Envirofilm (na ktorom nechýbal ani tento rok), ale aj k prírode a jej vizuálnemu stvárneniu a popularizovaniu patrí neodmysliteľne výrazná, vo svojom remesle aj rešpektovaná a medzinárodne akceptovaná osobnosť a autor vyše tridsiatich – aj v zahraničí ocenených filmov – režisér, scenárista a cestovateľ Pavol Barabáš. Aj preto bolo pre Enviromagazín čťou nahliadnuť v nasledujúcom rozhovore do jeho sveta a podeliť sa oň s vami...

✿ Dá sa láske k prírode a k horám naučiť alebo to musí človek nosiť akosi „geneticky“ v sebe? Ako to bolo vo vašom prípade? Moju generáciu ovplyvnili knihy Jaroslava Foglara. Snažil som sa žiť podobne, ako žili hrdinovia jeho knihy Kronika Ztracené stopy. Využíval som všetok čas, aby som mohol byť v prírode, a vnímal všetko, čo ponúkala. Vyrastal som s tým, že rozumiť prírode a byť jej súčasťou je vlastne našou prirodzenosťou.

✿ To ste boli zrejme ešte chlapec...

Áno. Už ako žiak som každý víkend vstával skoro ráno a chodil spoznávať tajomstvá našich hôr. Jednoducho som sa tam cítil dobre. A keďže som chcel, aby to tak vnímali aj moji kamaráti a ľudia okolo mňa, organizoval som rôzne prechody pohorí. Túžil som spoznať celé Slovensko, všetky jeho horské hrebene. Dodnes ma lákajú nepoznané miesta.

✿ To sa týka začiatkov vašej vášne k prírode. A čo láska k obrazu a zvuku, ktorá vyústila neskôr do štúdia filmovej tvorby?

Už počas prázdnin na strednej škole som si zarábala ako nosič vo Vysokých Tatrách. Veľa som vtedy kreslil, ale i fotil. Neskôr viedla moja cesta na bratislavskú Vysokú školu technickú, kde som absolvoval štúdium zvukovej a obrazovej techniky. Dosť som v tom čase v Tatrách aj liezol. Hromadili sa vo mne úžasné emócie a zážitky a zároveň narastala aj vnútorná potreba dať to všetko zo seba nejakým spôsobom von. Podeliť sa o prežitú poznávanie s ostatnými. Vlastne som neskôr skĺbil svoje dve vášne – lásku k horám a túžbu zachytiť ju obrazovo i zvukovo. A tak uzreli svetlo sveta moje

prvé filmy o skialpinizme, horskej službe a Vysokých Tatrách...

✿ Dnes ste známy a rešpektovaný režisér, horolezec a cestovateľ. Aj preto ma zaujíma, ktorí ľudia boli vašou inšpiráciou a vzorom vo vašich začiatkoch? Bol to pobyt na Zbojníckej chate, kde som celé leto vynášal na chrbte náklad na chatu. Deväť sezón, a ani raz som žiadnu vynášku nevzdal, hoci som si toľkokrát vravel, že to nevyjdem. To ma naučilo jedno: Keď si niečo naložím na chrbát, tak to donesiem do cieľa. A ešte niečo: V horách keď dáte slovo, tak ho

musíte dodržať. Inak ste skončili. Buď ste chlap a komunita vás berie, alebo len táraj. A práve to sú tie základy pre život...

✿ Dá sa podľa vás v dnešnej dobe počítačov, sociálnych sietí a virtuálneho života prirodzene dostať mladú generáciu do hôr, do prírody a naučiť ju vnímať naozaj na prvý pohľad jednoduché, bežné, no v skutočnosti jedinečne krásne veci okolo nich? Alebo by to mala byť úloha akejsi povinnej environmentálnej výchovy v školách, pričom už len samotný názov

takéhoto možného predmetu znie neatraktívne?

Ako povinný predmet? To je, ako by sme sa mali učiť v školách, že je dobré mať rád vlastnú matku. A ešte tomu predmetu vymyslieť nezrozumiteľný názov. Všetci sme vzišli z prírody. Sme príroda sama. Je pre nás prirodzené dýchať čistý vzduch a piť čistú vodu. No máte pravdu – slovo environmentálny musí pre deti znieť ako z inej planéty. To, čo vychováva, je príklad, ako sa správame k našej Zemi. Deti to vidia. Robíme v mene pokroku, konzumu a zvyšovania HDP množstvo nezmyselných a nezvratných

chýb. Myslím si, že skôr mladí ľudia by mali začať vychovávať nás, aby sme sa spamätali a nezničili to, čo tu ešte je. V poslednom čase stretávam v prírode množstvo mladých, ale vidím napríklad aj na facebooku, ako o vzťahu k prírode diskutujú. Vidím, ako sú po zážitkoch prežitých v horách z nich nadšení. A aj keď ide o určitú, špecifickú komunitu ľudí, je z roka na rok väčšia.

Je možné porovnať úroveň vnímania environmentálnej problematiky na Slovensku a vo svete? Je to globálny problém. Celý svet ovláda konzum. Vďaka nemu už je problém žiť v súlade s prírodou. A je jedno, či u nás, alebo vo svete. Znamená to teda, že by sme ako prvoradá nemali riešiť, ako sa k prírode navrátiť, ale skôr to, ako sa od nej neodtrhnúť. Prestať si stavať ten obrovský múr, ktorý nás od nej nadobro oddelí. Žijeme v klimatizovanom svete kancelárií, áut, obchodných domov a zatvárame oči pred vedľajšími produktmi našej existencie. Viete, keď navštevujem napríklad krajiny tretieho sveta, vidím, ako žijú a ako sa cítia ľudia, ktorí žijú v symbióze s prírodou. Znova ma to učí, ako sa dá tešiť z každej maličkosti, z každého prežitého dňa, z každej kvapky vody, ako sa tešia z každého plodu a vlastne zo všetkého, čo im príroda prináša. Uvedomíte si ten rozsah biodiverzity vôkol. Ako je to všetko geniálne prepojené. A to je pre mňa oveľa väčší zázrak než všetky technické vymoženosti.

Pochodili ste svet, z vašich filmov, mediálnych výstupov a besied cítiť váš silný vzťah k Slovensku a najmä k Tatrám. Čím to je spôsobené, keď dnes skôr ľudia vedľa, kde sa nachádza ktorý hotel v Hurghade, než aký štít či prírodná zaujímavosť na Slovensku?

Myslím si, že každý mladý človek by mal chodiť, cestovať, mal by spoznávať svet. Pretože pokiaľ neodíde od toho, čo má a vidí doma, nebude schopný spoznať tú pravú cenu. Je všeobecne známe, že len vtedy, keď nám niečo chýba alebo stratíme to, na čo sme boli zvyknutí, len vtedy si dokážeme uvedomiť, akú to pre nás malo skutočnú hodnotu. Môžem

povedať, že som pochodil všetky významnejšie hory na všetkých kontinentoch. Samozrejme, že vás tie najznámejšie a najkrajšie ohúria a ohromia svojou mohutnosťou a krásou. No tie naše Tatry, hoci sú oproti nim maličké, sú jedinečné. Uvedomíte si, že vlastne také hory, ako sú naše Tatry, nikde inde nenájdete. A okrem toho – pre mňa sa stali otvorenou knihou, z ktorej môžem čítať.

Ľudia by mali cestovať a vidieť, ako to funguje inde. Nakoniec zistia, že aj my tu na Slovensku máme niečo, čo je pozitívne.

Môžete prezradiť ako? Každý štít či stena majú svoju históriu. Prihovára sa mi aj mojimi príbehmi, ktoré som tu zažil. Často je to dialóg. Z úcty k nim vznikol seriál šiestich filmov Príbehy tatranských štítov, kde som chcel ukázať, že Tatry – to nie je len kopa skál, ale že je tu zapísané nádherné poznanie starých „taterníkov“, ktorí podobne ako ja boli zaľúbení do Tatier.

Spomínate svoju lásku k našim jediným a najmenším veľhorám na svete. Neobávate sa, že o ne prideme pod náporom návrhov nových zonácií, výstavby hotelových komplexov a snahy z nich urobiť namiesto prírodného parku zábavný park?

Mali by sme sa poučiť z histórie. Aké sa v minulosti urobili veľké nezmysly. Dnes sa uvažuje nad tým, ako sa zbaviť betónových skokanských mostíkov na Štrbskom plese – či ich postupne rozobrať, alebo jednoducho vyhodit do vzduchu. Nevie sa, ako využiť staré budovy a chátrajúce hotely. Mnohí „stavaniachtiví“ betónoví filantropi

a vizionári“ vidia skôr čísla v kalkulačke ako to, že čím skôr nedotknuteľnosť Tatier porušia a zmenšia – tým skôr stratia Tatry pre ľudí význam.

Nemáte pocit, že my Slováci sme nielen macošskí, ale aj „väčší poturčenci ako Turci“, aj čo sa týka vzťahu k prírode a vôbec životnému prostrediu vôkol nás?

každý, kto do Tatier príde, nadáva, že si nezalyžuje tak ako v Alpách. Pritom sú Tatry jedinečné a krásne hory v tom, že si tu môže rodina s deťmi vyjsť a prejsť v priebehu dňa niekoľkými dolinami a všetkými vegetačnými stupňami prírody. Spoznávať prírodu od lesa až po vysokohorské oblasti. Prejsť jednou nádhernou dolinou s množstvom nádherných plies a zísť druhou. To v Alpách pre ich mohutnosť nie je možné. Toto sú tie vzácnosti.

Má podľa vás súčasná mladá generácia porovnateľný alebo dokonca väčší záujem o svoje životné prostredie a najmä o prírodu než generácia pred ňou? Alebo ide len o úzku skupinu ľudí, ktorých príroda dokáže osloviť? Často sa zúčastňujem na rôznych prednáškach a vnímam, že záujem o konfrontáciu názorov o nutnosti návratu človeka k prírode je veľký. Vtedy si hovorím, že „sa blýska“ na lepšie časy, pretože mladých ľudí už prestáva baviť sedieť za počítačmi

a žiť virtuálny život. (Úsmev.) Aby som však bol úprimný – mnohí, nielen mladí ľudia si začínajú uvedomovať, že pokiaľ chcú bez ujmy na psychike a zdraví prežiť v tomto svete, ich prirodzený návrat k prírode bude nevyhnutný. Len nevedia ako.

Súvisí to zrejme aj s postupne rastúcim trendom zdravého spôsobu života...

Toto si vyžaduje urobiť jasný rez v živote. Čoraz viac vnímam, ako sa začínajú práve mladí ľudia, väčšinou úspešní vo svojej profesii, vracajú do rôznych opustených usadlostí, ktoré doposiaľ chátali. Jednoducho zistili, že ich život v meste – a je jedno, či ide o Bratislavu alebo nejaké zahraničné veľkomesto, ubíja a ničí. Rozhodli sa, že chcú plnohodnotne žiť a nielen prežívať.

Ste výraznou aktívnou osobnosťou nielen nedávno skončeného Envirofilmu, ale aj jeho uplynulých ročníkov. V čom vy vidíte hlavný význam a prínos takéhoto podujatia?

Envirofilm dokáže osloviť veľa ľudí, ktorí neprichádzajú len na samotné filmové projekcie, ale zúčastňujú sa aj na množstve sprievodných aktivít. Ľudia tam asi najviac cítia, že tento západný spôsob života nie je jediný a správny. To, že neustále zvyšujeme produktivitu, hrubý domáci produkt, zisky paradoxne na úkor toho, aby sme sa „mali lepšie“. Neuvedomujeme si, že tým stálym naháňaním sa za nadbytkami devastujeme v konečnom dôsledku to, čo nás robí živými – prírodu a celé životné prostredie vókol seba. Že tým devastujeme samých seba. Naše vnútro i našu budúcnosť. Neuvedomujeme si, že to naháňanie za niečím, čo je nepodstatné na život, nám uberá z vnútorného pokoja. Prírodu späť nekúpime. No kým na to prídeme, môžeme zistiť aj to, že už je neskoro...

Mnohí cestovatelia cestujú sami, iní zase s partiou, tímom a sú aj takí, ktorí cestujú vo dvojici. Aký je váš prípad? Ste vlk samotár?

Nie. Nedokázal by som cestovať sám, pretože počas ciest a výprav sa potrebujem o svoje emócie a pocity deliť s kamarátmi. Cestovanie osamote je pre mňa niečo také, ako keby som prišiel do kinosály a bol v nej úplne sám. Naopak, ako filmár precitujem cesty často oveľa intenzívnejšie, keď sa pozerám aj očami svojho spolucestovateľa.

Kto sú vaše „dvojčky“? Aké meno napadne tým, čo vás poznajú?

Keď sú to dokumenty z polárnych oblastí, tak je mojou „dvojčkou“ Peťo Valušia, s ktorým som práve teraz dokončil film Polárnik. V prípade kaňoningu je ním Miro Dušek, s ktorým som prešiel najťažší kaňon sveta Trou de Fer. V prípade splavovania riek môžem spomenúť Luciu Holú alebo Petra Ondrejoviča. V jaskynnom svete to bol Braňo Šmída, Lukáš Vlček, v domacom podzemí Igor Pap. Keď sa povie Nová Guinea a domorodci,

tak je to Rudo Švaříček a pri cestách do Afriky spomeniem Ivana Bulíka, s ktorým som robil film Pygmejovia – deti džungle a teraz pracujem na filme Suri.

Ktoré miesta sa vám na vašich cestách svetom vryli do pamäti z pozitívneho a ktoré z negatívneho hľadiska?

Sú expedície, ktoré sú také náročné,

né, že si človek siahne až na svoje úplné dno a často si povie, že už nikdy viac cestovať nebude. Spomeniem film Pururambo. Ste po pás v „bačorine“ a miera na vás domorodci jedovatými šípmi. Často je sprievodcom hlad a často sa nemáte ani čoho napíť. Sú to vyčerpávajúce cesty do neznáma, ktoré vás zmenia. Na druhej strane sú expedície, ktoré vás dokážu nabiť takou silnou a pozitívnou energiou, že z nej čerpáte ešte dlho po tom, ako sa vrátite domov. Verím, že každá cesta z vás spraví trochu iného, lepšieho človeka...

Sú expedície, ktoré sú také náročné, že si človek siahne až na svoje úplné dno a často si povie, že už nikdy viac cestovať nebude.

Ktoré miesta s vami dokázali poriadne „zamávať“? Ktoré situácie vás dokázali „dostať“?

Bohužiaľ, sú to miesta, kde sa stretáva svet prírodných ľudí s civilizáciou. Krásni, čistí, hrdí ľudia si postupne uvedomujú, že sa spoločnosť na nich díva ako na akúsi „hanbu ľudstva“, že sú z nášho pohľadu najzaostalejšími ľuďmi planéty. Tí ľudia sa začínajú do seba uzatvárať. Vidíte, ako postupne tá jasná iskra v ich očiach vyhasína. Je mi z toho smutno. Ešte smutnejšie je, keď vidíte, ako pod zámkou pokroku naša civilizácia doslova pľundruje ich krásne pralesy, len aby z ich zeme vyťažili čo najviac zlata a iných nerastných surovín. Na Novej Guineji v tropických pralesoch, v nadmorskej výške takmer 4 000 metrov, vidíte ťažobné technológie, po ktorých ostáva taká devastácia, o akej sa nám tu ani len nesníva. Je mi do plaču v Kongu, do ktorého celý demokraticky sa tváriaci svet dodáva zbrane len preto, lebo je hladný po nerastných surovinách z tejto krajiny. Keď som svojho času točil film Omo – cesta do praveku, stretol som naozaj pôvodné hrdé kmene, ktoré si pri rieke žili pokojným pastierskym životom. Takým, akým tam žili ich predkovia pred stáročiami. Dnes sú tieto kmene vysťahované, lebo etiópka vládla prenajala ich územia Malajzii na pestovanie cukrovej trstiny.

Máte nejakú životnú zásadu, ktorej sa pridriavate a podľa ktorej sa riadite vo svojom živote a pri filmovaní?

Azda iba to, že človek by mal robiť v živote len dobré skutky. Lebo všetko sa vám raz vráti. Každému. Buď v tomto alebo v budúcom živote.

*Zhovárал sa: Peter Škorňa
Foto: Miro Nôta a archív P. Barabáša*